

Székely János püspök: Mire taníthatna a járvány?

Székely János szombathelyi megyéspüspök jegyzetét olvashatják a mai és az „anyagkor utáni” emberről.

1. Az „anyagkor”

Érdekes korban élünk. Úgy tűnik, a legfontosabb a termelés és a fogyasztás. A GDP növelése. Sok anyagot kell fogyasztania az embernek, hogy jól érezze magát: ruhát, programokat, élményeket, élvezeteket, minőségi ételt, drogokat, utazásokat. Csak az a jó politikus, aki mindent megtesz azért, hogy a gazdaság jól pörögjön, és így a tömegek számára az egyre több fogyasztás lehetséges legyen.

Egyébként semmilyen korlát, vagy elv nem szükséges, sőt káros. Mindenki azt tegyen, ami neki jónak tűnik. Az *anyagkor* egyetlen dogmája a korlátlan tolerancia. Mindenki szabadon élhet olyan szerveződésű kapcsolatokban, amilyenben neki tetszik, és a társadalom ezt köteles házasságnak nevezni. Mindenki azt tekinthet értéknek, amit gondol. Érvényes normák nincsenek. A néző ne lepődjön meg, ha a színházban ocsmány beszédet hall, hanem tessék ezt tolerálnia. Az internetre, a közös szellemi áruház pultjára akárki akármit feltehet, a gyerekek ezt akármikor levehetik – ezt a szellemi szabadságot senki ne próbálja korlátozni.

A gyerekeket világnézetileg semleges módon kell nevelni, vagyis nem szabad nekik értékekről, erényekről, jóról és rosszról, a világ és az ő életük értelméről beszélni. Nem kell nekik klasszikus műveket, az emberiség tapasztalatának nagy gyöngyszemeit elolvasni, nem kell a múlt eseményeivel és nyelveivel különlegesen bajlódni. Hasznos tudás kell. Olyan, ami hasznos ahhoz, hogy a termelés – nem túl sokat gondolkodó – csavarjaivá váljanak.

2. Az anyagelvű ember

Az anyagelvű emberrel elhitették azt, hogy a világnak, és benne az embernek különösebb oka és célja nincs.

A világ keletkezése – nézetük szerint – meglehetősen homályos, de az nyilvánvaló, hogy a világ léte semmilyen különleges okot nem igényel. Kissé zavaró persze itt az a tény, hogy a jelen univerzumunknak van egy konkrét kezdete. Egy körülbelül 13,7 milliárd évvel ezelőtti szingularitásból indult az ősrobbanásnak is nevezett hatalmas energia szétáradás, amelynek gyümölcse az univerzum. Ám ezt a kezdetet valahogyan, gondolja az anyagelvű ember, meg lehet, sőt meg kell magyarázni. Kitalálja – ugyanis erre természetesen semmilyen tudományos mérés, vagy adat nincs – univerzumok sokaságát (multiverzum-elmélet), vagy egy különleges rezgő teret (húr-elmélet), amelyben bármikor a semmiből anyag/energia keletkezhetne. Persze azután felmerülne itt is a kérdés, hogy honnan van ez a sok-sok univerzum, vagy ez a különleges, rezgő tér, hiszen ennek is kell, hogy legyen valami létrehozó oka. Így aztán, ha mindenáron el akarja kerülni azt, hogy Istenben hinnie kelljen – márpedig ezt nagyon szeretné elkerülni – akkor fel kell, hogy tételezzen egy öröktől fogva létező csodálatos, bölcs, és igen hatalmas Anyagot. Ez a nagyon hatalmas és bölcs anyag – belepréselődve az ősrobbanás kezdetén abba a körülbelül egy atomnyi térbe – tartalmazta mindazt a tudást és potenciált, ami létrehozta az elemi részecskéket, a galaxisokat, az elemeket, az életet, az embert.

Az élet keletkezése ismét némi dilemma elé állítja az anyaghívő embert. Az élettelen anyag egyik alap tendenciája az entrópia, az energiaállapotok kiegyenlítődése. Az élet azonban homlokegyenest ez ellen küzd. Gyűjti magába a Nap energiáját, az ásványokat, fűti és építi magát. Schrödinger az életet negentrópiának nevezte. Nehéz elképzelni, hogy ez az ellentétes dolog csak úgy, magától kifejlődjön az ellentétéből – de hát szükséges ezt így gondolnunk. Az ősrésben (vagy esetleg egyes ásványokban) a sok villám és egyéb sugárzások hatására összeálltak a szerves vegyületek, majd az első élő sejt. Itt is van persze egy-két zavaró tényező. Egyetlen bonyolult szerves vegyület, vagy a legegyszerűbb DNS összeállításához egyetlen pillanatban a „véletlenül” összeszövetkezett anyagoknak olyan irdatlan mennyisége szükséges, ami elképzelhetetlen minden ok nélkül, de hát nincs más lehetőségünk, így kell elképzelnünk.

Az élet innentől kezdve a véletlen mutációk és a természetes szelekció apró lépésein keresztül, véletlenül fejlődött. Az esetlegesen szembeötlő célszerűség pusztá látszat. Hogy az evolúció egyes lépéseire (például a kólibacilus – *Escherichia coli* – ostorának megjelenéséhez) megint csak rengeteg szerencsés mutációnak pontosan egyidőben kellett „véletlenül” megtörténnie, ez kissé zavaró, de itt is igaz a dogma: a naiv szemlélőnek feltűnő célszerűség pusztá látszat. Nincs más, csak vak anyag, és aki ennél többet akarna gondolni, az ostoba álmodozó. Szintén kissé zavaró az a tény, hogy az evolúció során (ha itt nagyon sok véletlen és ezért sok esetben téves) mutáció közül válogatott volna a természet, akkor igen sok életképtelen

növény és állatmaradványt kellene találnunk. Ilyenek azonban nincsenek. A talált leletek mind életképes, sokáig élt fajok egyedeit mutatják.

Az evolúció során igen érdekes dolgok jelennek meg. Ilyen például az érzékelés. A különböző frekvenciájú fénysugarak közti különbséget az ember és a színérzékelésre képes állatok nem mennyiségi különbségként, hanem minőségi különbségként érzékelik: pirosnak, kéknek és zöldnek. Az anyaghívő ember nem sokat törődik ilyesmivel, hanem redukál: a piros érzetet azonosítja a neki megfelelő frekvenciájú fénnel, a kék pedig a neki megfelelővel. Azt mondja, hogy a szín nem más, mint különböző frekvenciájú fény. Az anyaghívő ember szeret redukálni. Redukálja a többet a kevesebbre, a minőségit a mennyiségre. Nem szereti, ha valami anyagnál több megjelenik a horizonton.

A véletlenek különleges szeszélye folytán azután feltűnt az ember is a földgolyón. Ez a különleges lény egyes szám első személyben beszél magáról, mint én. Természetesen ez nem jelent valamilyen valóságos dolgot, csak az érzetkötegek valamiféle összekapcsolódását az agyában. Az ember igazságról és jóról (erkölcsi parancsról) is beszél, de természetesen ez is csak valamiféle érzéki csatlódás a részéről, hiszen a világnak különösebb értelme (azaz oka és célja) nincs, így kár is benne igazságokat kutatni. Erkölcsi normák pedig végképp nincsenek, csak az evolúció során a túlélésért folytatott küzdelemben hasznosnak bizonyult magatartásformák.

Persze itt is okoz némi nehézséget az, hogy az ember ezt az önálló valóságként nem is létező ént a lehető legfontosabb dolognak érzi. Gondot jelent az is, hogy az ember szükségképpen úgy gondolkodik, hogy feltételezi, hogy van igazság, és az meg is ismerhető. Ezt a mondatot, hogy „igazság nincs”, vagy: „az igazság nem megismerhető” nem is tudja értelmesen kimondani, mert ezzel a mondattal máris megcáfolta önmagát: ha igazság nincs, akkor ez a mondat sem igaz. Zavaró az is, hogy éles helyzetben minden ember feltételezi, hogy vannak mindenkire kötelező erkölcsi normák, és hogy mindenkinek fair módon kellene élni, nem szabadna olyat másnak tennie, amit nem akar, hogy neki tegyenek. Ezek afféle diszfunkciói az embernek, amelyekkel nem kell sokat foglalkozni.

Az ember tulajdonképpen redukálható állattá. Nem több mint ösztöneiben igen kifinomult, nagyon ügyes állat. Nem kell törődnie igazsággal, erkölccsel, hanem csak az állat-szintű boldogság megkeresésével. Ebben ne korlátozza őt senki. Az anyagkor embere szeret redukálni, redukálja önmagát is ügyes állattá.

Azt gondolja, hogy az igazság, a dolgok végső értelme és célja, a világba beleültetett erkölcsi rend nem megismerhető. Persze nem annyira az a helyzet, hogy úgy képzei, hogy ezeket sajnos nem tudja megismerni. Sokkal inkább az a helyzet, hogy nem megismerni akarja a világban benne rejlő gyönyörű rendet (mert akkor e szerint kellene élnie), hanem használni akarja. Használni, mégpedig lehetőleg korlátlanul (vö. XVI. Benedek pápa).

3. Jöhet valami az anyagkor után?

Elképzelhető, hogy az anyagkor embere egy idő után kissé rosszul fogja magát érezni. Rosszul, mert érezni fogja, hogy amit a redukálás folyamatában eltüntettek, az mégiscsak valóság, és nagyon hiányzik. A Mozart *Requiem*jének szépsége nem mérhető, kísérletileg nem igazolható, de létezik. Egy férjnek a felesége iránti szerelme nem mérhető műszerekkel, mégis létezik, mozgatja az egész életét. Anyagkor embere titokban mégis tudni akarná a léte okát és célját, hiába magyarázzák neki, hogy ne keresse, mert nincs. Sőt, lelkiismeret-furdalást is érez a rossz tettei után, annak ellenére, hogy százszor bebizonyították neki, hogy az erkölcsi normák csak esetleges társadalmi közmegegyezések, objektív erkölcsi értékek nem léteznek. Sőt, ha felnéz a csillagos égre, ha látja a gyönyörű tájat, ha egy haldokló ágya mellett ül, akkor néha még egy olyan érzés is megrohanja, hogy talán van Valaki, aki hall, aki lát, akitől jött ez a gyönyörű világmindenség és akihez hazatérünk. Akihez kiálthatok a szenvedés idején, aki ott vár a halál kapujában. Anyagkor embere valamiféle sajnást érez néha, mintha valami fontos hiányozna.

Azután azzal is szembesül, hogy anyagkor nem működik. Az anyagmennyiség nem végtelen, a termelés és a fogyasztás nem fokozható tetszőleges mértékben. Visszacsap a természet és annak objektív törvényei. Egyre kevesebbek kezében koncentrálódik egyre több vagyon – talán ők volnának az anyagkor legfőbb kitalálói? – emiatt a haszon is egyre kevesebb helyre megy, és így a világgazdaság újra és újra válságba kerül.

Merjünk álmodni: az anyagkor embere esetleg ráébredhet arra, hogy nem csak anyag létezik, sőt talán nem is az a legfontosabb. Ráébredhet arra, hogy az univerzumnak feltehetően mégiscsak van valami elégséges oka. Az evolúció minőségi többleteinek is van okuk. A világban jelen vagy egy nagyszerű rend, bölcsesség és szépség. Ebből lettünk és e felé tartunk.

Talán ráébred arra, hogy a redukció eltünteti a magasabb minőségeket, amelyek pontosan a valóság legfontosabb dimenziói. Talán ráébred arra, hogy az én, az öntudat, a szabad és felelős erkölcsi döntés nem

képzeti csalódások, hanem valóságok, éppen a legvalóságosabb dolgok. Talán rádöbben arra, hogy a világba bele van rejtve egy gyönyörű objektív rend, és ha ezt nem tartjuk tiszteletben, akkor a környezetünket és lassan önmagunkat pusztítjuk el. Talán rájön arra, hogy ha van objektív rend, akkor a korlátlan tolerancia valószínűleg nem elégséges erkölcsi elv. Talán ráébred, hogy a mennyiségi növekedés, a fogyasztás és a termelés, a haszon maximalizálása helyett minőségi növekedésre kellene törekednie.

4. Utópia, avagy világ az anyagkor után

Az anyagkor utáni ember hinni fog a minőség, a szellemi valóságok létében, a művészi szépben, a szeretetben, a világ végső okában és céljában. Ezért nem fogja száműzni a sekrestyébe az ezzel foglalkozó embereket, hanem kíváncsi lesz a filozófusok, bölcsek, művészek, a vallások és különösen is a Biblia szavára. Be fogja engedni ezeket a szavakat a parlamentekbe, a tudományos tanácskozások helyeire, a kultúrába, a közéletbe.

Nem a korlátlan tolerancia lesz az erkölcsi dogma, hanem sok olyan érték, amit lassanként újra felfedez, mint a család, a hit, a tisztelet, a múlt ismeretének és a belőle való okulásnak a fontossága, a nemzet, az anyanyelv, az őseink iránti hála, a nagylelkűség, a szeretet.

A gyerekeket ezekre az értékekre fogja nevelni és tanítani. Elolvastatja majd velük a múlt legnagyobb szövegeit, tanítja őket a jó parancsának komolyan vételére, a végső válaszok keresésének fontosságára.

Az anyagkor utáni ember gátat fog vetni a vagyon kevesek kezében való koncentrálódásának. Nyilvánossá teszi a banktitkokat, megszabja a birtokolható vagyon felső korlátját, és az óriásvagyonokra vonatkozóan olyan vagyonadókat vezet be, amelyeket nem az egyes országok, hanem az emberiség közössége által létrehozott világ-tekintély szed be egységesen az egész Földön. Ez a világ-tekintély nem a gazdasági vagy katonai nagyhatalmak kezében lesz, hanem az egyes országok a lakosságszámuk arányában szavazhatnak majd benne.

A bankok pénzteremtő tevékenysége az egyes államok tulajdonában levő jegybankoknak lesz fenntartva, csak ők kapnak erre felhatalmazást. Az országhatárokon (vagy nagyobb piacközösségeken) átnyúló tőzsdai tranzakciókat kis mértékben meg fogják adóztatni, a manipulatív szándékú nagy tőkemozgásokat és a reálgazdaságtól elszakadt virtuális pénzügyi tranzakciókat korlátozzák. Az államok, a nemzeti és nemzetközi közösségek lassan visszanyerik gazdasági befolyásukat és erejüket.

Az anyagkor utáni ember számára nem a GDP növelése lesz a cél, hanem a földön – jelenleg és a jövőben – élő összes ember boldogságának, emberhez méltó és szép életének a lehetővé tétele. A gazdaság olyan fajta ciklikusságban fog működni, amely nem termel szemetet, és nem rombolja a környezetet.

Az anyagkor utáni ember a szellemi környezetszennyezést is tiltani fogja. A szellemi közös áruház pultjaira, a világhálóra, nem tehet majd ki akárki akármit, csakis igazat, szépet, szentet és jót, mint egy normális áruház polcaira.

Az anyagkor utáni időkben mindenkinek lesz munkája. A munka nem elsősorban a haszon termelését fogja célozni, hanem e mellett az ember kibontakozását, a világ szépítését.

Az anyagkor utáni időkben az emberi élet újra szent lesz a fogantatástól a természetes halálig. Elképzelhetetlen lesz az, hogy bárki egy másik emberi lény életét kioltsa.

Az anyagkor utáni időkben az idősök nagyon fontos szereplői lesznek a társadalomnak. A bölcsesség forrásai, az unokák nevelői, a derű és az imádság forrásai.

Az anyagkor utáni ember a fenntarthatóságra, a javak igazságos megosztására és lehetőleg kevés fogyasztásra fog törekedni. Mennyiség helyett minőségre. Rá fog jönni, hogy csak akkor lehet igazán boldog, ha a Földünkön sehol nincs nyomor, éhezés, elnyomás. Természetessé fog válni az, hogy mindenki szívesen segít és ad, és öröm tölti el, ha adhatott.

Újra érték lesz a család, a közösség, a kultúra, a minőség. Érték lesz a takarékoság és a szerénység, a dolgok megjavítása és újra felhasználása. Talán a járvány ezekre a dolgokra is taníthatna minket.

Hogyan is nevezzük ezt az anyagkor utáni időt? Talán így: Isten országa. De egyszerűbben így is hívhatnánk: megérkezés a normalitásba.